

TİHV
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI

2018 Yılı Değerlendirme Raporu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 121

Ankara, Kasım, 2018

TIHV
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

ULUSAL ÖNLEME MEKANİZMASI

2018 Yılı Değerlendirme Raporu

Ankara, Kasım, 2018

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları 121

Türkiye İnsan Hakları Vakfı

Mithatpaşa Caddesi No: 49/11 6. Kat 06420 Kızılay/Ankara

Telefon/Faks: +90 (312) 310 66 36 +90 (312) 310 64 63

E-posta: tihv@tihv.org.tr

Web: [tihv@tihv.org.tr](http://tihv.org.tr)

EMBASSY OF SWEDEN

Ankara

NORWEGIAN EMBASSY

Bu belgede geçen görüş ve düşüncelerden sadece Türkiye İnsan Hakları Vakfı sorumludur.

GİRİŞ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV), Birleşmiş Milletler (BM) İşkenceye Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün (Protokol) onaylanması ve sonraki süreçte yürütülen çalışmalarda Ulusal Önleme Mekanizmasının hayata geçmesinin önemi konusunda “İşkenceyi Önlemede Ortak Akıl¹” ve “Ulusal Önleme Mekanizmaları ‘Türkiye İnsan Hakları Kurumu’ Türkiye için Uygun Bir Model mi?”² araştırmalarını yayınlamıştır. 2013 yılından itibaren ise etkin ulusal önleme mekanizmasının kurulması amacı kapsamında gerçekleştirilen uluslararası katılımcılı pek çok toplantı düzenlenmiş ve katılımcısı olmanın yanı sıra, gelinen aşamayı ilgili uluslararası standartları gözetenek yıllık değerlendirme raporları hazırlamıştır.³

Bu çalışma, İhtiyari Protokolün uygulanmasının periyodik olarak izlenmesi amacıyla 2017 Aralık ayından 2018 Kasım ayına kadar süren bir yıllık sürecin Ulusal Önleme Mekanizması kapsamında değerlendirilmesini içermektedir.

BM Genel Kurulu tarafından 18 Aralık 2002’de oylanan ve 22 Haziran 2006’da yürürlüğe giren Protokol’e 2018 yılı Kasım ayı itibarıyla 88 devlet taraftır.⁴ Protokol’ün temel ilkesi insanların özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları mekânlara bağımsız uluslararası ve ulusal organlar tarafından gerçekleştirilecek düzenli ziyaretler sistemi kurmaktır. Bu kapsamda, işkencenin önlenmesi amacıyla, alıkonulma yerlerine haberli veya habersiz ziyaretler yapmak üzere fonksiyonel, yapısal ve personel rejimi açısından bağımsız; finansal ve insan kaynağı açısından yeterli; yetkileriyle alıkonulma yerlerine erişim güvenceleri iç hukukta anayasal ya da yasal olarak belirlenmiş ulusal önleme mekanizmasının kurulup kurulmadığı değerlendirilmektedir.

Daha önceki raporlarımızda da yer verdiğimiz üzere Türkiye’nin ulusal önleme mekanizması, 28 Ocak 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Türkiye İnsan Hakları Kurumu’nun (TİHK) ulusal önleme mekanizması olarak görevlendirilmesiyle ilk kez kurulmuştur.⁵ Paris İlkeleri ve Protokol düzenlemeleri, yanı sıra ilgili sivil toplum örgütleri ile uluslararası toplum ve dahi kamu temsilcilerinin değerlendirmelerine ve TİHK’in bir ulusal insan hakları kurumu sıfatıyla yapısal ve işlevsel olarak görev üstlenemeyeceğine yönelik tespitlere rağmen TİHK, ulusal önleme mekanizması olarak belirlenmiştir.

Dönemin Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Numan Kurtulmuş, 11 Ocak 2016 tarihinde gerçekleştirilen Bakanlar Kurulu toplantısında gündemlerinde olan “Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu’nun kurulması” hakkında kararlarını basınla paylaşmıştır. Ardından 20 Nisan 2016 tarihli Resmi Gazetede 6701 sayılı Kanun

1 ALTIPARMAK, Kerem; ÜÇPINAR, Hülya, TİHV Yayınları, Ankara, Mayıs 2008 <http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/altipar/Yayinlar/Iskenceyi%20Onlemede%20Ortak%20Akil.pdf>

2 ÜÇPINAR, Hülya: TİHV Yayınları, Ankara, Eylül 2012

3 Değerlendirme Raporları için bkz: <http://tihv.org.tr/yayinlar-2/>

4 <https://apt.ch/en/opcat-database/>

5 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/01/20140128-4.htm>

ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) kurulmuştur, ulusal önleme mekanizması olarak belirlenmiş ve TİHK ilga edilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle TİHEK'e dair ulusal önleme mekanizması kapsamında değerlendirmelerimiz ile TİHEK Kanununda yapılan değişikliklere yer verilecek, daha sonra TİHEK'in ulusal önleme mekanizması faaliyetleri ve web sayfasında yayımlanan ulusal önleme mekanizması işlevi gereği gerçekleşen ziyaretlerin raporları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1. TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMUNA YÖNELİK DEĞERLENDİRME

Ulusal önleme mekanizması olarak belirlenen TİHEK ilgili sivil toplum örgütleri ile uluslararası toplum ve kamu temsilcilerinin değerlendirmelerine kapalı tutulması, kuruluş yasası, yapısı, işlevi, çalışmaları, mali ve operasyonel bağımsızlığı ve kurul üyelerinin bağımsızlığı ve üyelik teminatı ve seçilme kriterleri meseleleri itibariyle Paris İlkeleri ve Protokol düzenlemelerinden ayrılmıştır.

TİHEK Kanununun genel gerekçesinde "insan haklarının korunması, ayrımcılıkla mücadele, işkence ve kötü muameleye karşı ulusal önleme mekanizması görevleri yönünden tek bir kurumun kurulması amaçlandığı" ifade edilmekteydi. Kanununun 1. Maddesinde de aynı amaç ortaya konmaktadır. Her biri bağımsızlığı garanti edilmeden mücadele edilmesi mümkün olmayan bu başlıklarda, bütün değerleri tek bir "torba" içine dolduran bir perspektifle Kurumun oluşturulduğu bu amaçtan da anlaşılmaktadır.

Kurumun kadro sayısı, kuruluş kanununda 150 olarak düzenlenmiş ise de 2017 yılı faaliyet raporunda yer verildiği üzere, 150 kadronun yalnızca 5'i için açıktan atama izni verilmiştir. Diğerleri ise merkezi kamu personeli seçme sınavı ile atanmaktadır. Uzman ve yardımcıları için kamu personeli seçilebilme kriterleri dışında yasal kriter bulunmamaktadır.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kanunu gereğince oluşturulması gereken 11 kişilik Kurul, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten ancak bir yıl sonra oluşturulmuştur. Kurumun çalışma kurallarını belirleyecek olan Uygulama Yönetmeliğinin yayınlanması ise Kurul atamalarının ardından geçen 8 ayda tamamlanmıştır. Yönetmeliğin yayınlanmasına kadar olan sürede kuruma gelen başvurulardan yalnızca ivedi olanlar ile ulusal önleme mekanizması başvurusu olanlar hakkında yalnızca yazışma yapıldığı bildirilmiştir.

Avrupa Komisyonu'nun 2018 Türkiye raporunda TİHEK ile ilgili olarak; "*Ulusal İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ayrıca, işkenceye karşı ulusal önleme mekanizması olarak hareket eder ve kötü muameleyi ve işkenceyi başvuru üzerine veya re'sen soruşturma yetkisine sahiptir. .... Bu kurumların hiçbiri operasyonel, yapısal veya finansal bağımsızlığa sahip değildir ve üyeleri Paris İlkelerine uygun olarak atanmamaktadır.*" değerlendirmelerine yer verilmiştir.⁶

⁶ <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-turkey-report.pdf>

6701 sayılı Kanuna göre TİHEK'in yapısı Kurul ve Başkandan oluşmaktaydı. On bir kişilik kurulun sekiz üyesi Bakanlar Kurulu, üç üyesi ise Cumhurbaşkanı tarafından seçilmekteydi. Fakat 2018 yılı, Türkiye'deki pek çok kurum gibi TİHEK'in de yasasının değişmesine şahitlik etti. Türkiye'de 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen halk oylamasında yüzde 51,41 oy oranıyla kabul edilen ve 24 Haziran 2018 tarihindeki Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri ile yürürlüğe giren Anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanlığı ile ilgili hükümleri gereği kamu kurum ve kuruluşlarının yapısında geniş çaplı düzenlemelere gidildi. Bu düzenlemelerden biri TİHEK ile ilgilidir. 09.07.2018 tarihinde yayınlanan 703 sayılı *Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin* (KHK) 149 uncu maddesi TİHEK'in yapısı ve işleyişine ilişkin değişiklikler içermektedir.⁷

BU KHK ile Kurum, Cumhurbaşkanının belirleyeceği bir Bakan ile ilişkilendirilmiş, 15 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2018/1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile de ilişkilendirilecek Bakanlığın Adalet Bakanlığı olduğuna karar verilmiştir.⁸

Kurul üyelerinin üçünü Cumhurbaşkanının, sekizini Bakanlar Kurulu'nun ataması düzenlemesi değiştirilmiş, üyelerinin tamamının Cumhurbaşkanı tarafından atanması yönünde yeni düzenleme geçerli hale gelmiştir. Ayrıca Maddenin 4. Fıkrasının 7. Bendinde yer alan Kurul üyelerinin başkanı ve ikinci başkanı kendi aralarında seçmelerine ilişkin hüküm kaldırılmış, Başkanın ve ikinci başkanı da Cumhurbaşkanı tarafından atanması hükme bağlanmıştır.

Kurul Üyesi olma şartlarını düzenleyen 10. Maddenin 4. Fıkrasının bazı bentlerinde 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 149. Maddesi ile yapılan değişiklikler ile kurulun hâlihazırda standartlara uygun olmayan yetkinliği de ortadan kaldırılmış, bu değişikliklerle; Kurul Üyelerinin; görev alanındaki konularda bilgi ve deneyimi sahibi olmak, Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az 10 yıl çalışmış olmak şartları ve ayrıca üye seçimlerinde kurumun görev alanına giren konularda bilgi ve deneyimi bulunanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilmesi şartı da yasadan çıkarılmıştır. Ayrıca kurul üyelerine yönelik iki dönemlik çalışma sınırı mülga edilmiştir.

Ulusal önleme mekanizmanı kuran yasanın, kurumun bağımsızlığını teminat altına alması gerekirken, bağımsızlık konusunda son haline nispeten daha iyi bir uygulama öngören eski yasa maddelerinin değiştirilmiş olması, TİHEK'in içinin boşaltılması, çalışmayan kurumun daha işlevsiz hale gelmesi anlamına gelecektir. Hâlihazırda

7 Bu raporun EK bölümünde ilgili mevzuatı bulabilirsiniz.

8 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.htm>

bulunan kurul üyelerinin alana dair yetkinliği tartışmalı iken, yukarıda izah edildiği üzere yeni düzenlemede yetkinlik ile ilgili şartların kaldırılmasıyla, yürütmenin başı tarafından kurumla ilgisi olmayan, işkencenin önlenmesine dair bilgisi ya da ilgisi dahi olmayan kişileri atayabileceği anlamına gelmektedir.⁹

TİHEK yasasında yapılan değişikliğin Kanun Hükmünde Kararname ve Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile gerçekleşmiş olmasının, öncelikle Seçmeli Protokol tarafından atfı yapılan Paris İlkelerine göre anayasal veya en azından yasal zeminde kurulması gereken ulusal önleme mekanizmasının yasallığına gölge düşürdüğü söylenebilir. Anılan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname daha sonra TBMM’de oylanarak yasalasacak olsa dahi Olağanüstü Hal rejiminde ortadan kalkan olağan yasa yapım süreçleri Ulusal Önleme Mekanizması kurulması ölçütlerine uyarlılığı tartışmalı hale getirmektedir. Anayasal ya da en azından yasal düzenleme ölçütü, kurulun normlar hiyerarşisinde ne kadar üst, güçlü hukuki bir bağlayıcılıkla donatılırsa o derecede güvenli hale geleceğini göstermektedir. Yasal bir temelde kurulma zorunluluğu aynı zamanda kurulun yetkileri ve yetkinliği açısından da geçerlidir. Ne yazık ki olağan yasallık süreçlerinden geçmeyen değişiklik, kurulun yasallığını zedelemiştir.

HDP Batman Milletvekili Necdet İpekyüz tarafından Adalet Bakanı Abdülhamit Gül’ün cevaplama için 09 Kasım 2018 tarihinde verilen yazılı soru önergesinde *“Bağımsızlık ilkesi ile Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan değişiklik arasındaki çelişkiyi gidermek adına Bakanlığınız ile ilişkili Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun bağımsızlığının güvencesi ne şekilde sağlanmaktadır? Bağımsızlık ilkesinin gerçekleştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılacak mıdır? Ulusal Önleme Mekanizmasının üyeleri Paris İlkeleri gereği yetkin olmalıdır. Üyelerin görev süreleri, görevinin sonlanacağı koşullar, yeniden seçilme koşulları yasa ile düzenlenmelidir. 703 sayılı Kanun hükmünde Kararname ile TİHEK kanununda yapılan değişiklik, TİHEK üyelerinin yetkinliğini tehdit altına almıştır. Şöyle ki TİHEK yasasında; kurul üyelerinin Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olması, kurumun görev alanındaki konularda bilgi ve deneyim sahibi olması, üye seçimlerinde, kurumun görev alanına giren konularda bilgi ve deneyimi bulunanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilmesi, üyelerin görev süresinin dört yıl olması, arka arkaya iki dönem görev yapan üyelerin bir dönem geçmeden tekrar seçilememesi düzenlemeleri 703 sayılı KHK ile mülga edilmiş iken kurul üyelerinin yetkinliği ve tarafsızlığı Bakanlığınız tarafından nasıl sağlanacaktır? Ulusal Önleme Mekanizmasının bağımsızlığının diğer görünümü olan finansal bağımsızlık konusunda bakanlığınızca ne şekilde güvence verilmektedir? Türkiye İnsan Hakları Ve Eşitlik Kurumu 2017 yılı bütçesinin ne kadarı Ulusal Önleme Mekanizması işlevi gereği alıkonulma yerlerine ziyaretler için harcamıştır?”*¹⁰ Sorularına yer vermiştir. Soru Önergesi bu çalışmanın hazırlandığı aşamada henüz cevaplanmamıştır.

9 Yasal değişikliğe dair karşılaştırmalı tablo ekte yer almaktadır.

10 <http://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-5282s.pdf>

2. FAALİYETLER

TİHEK'in 2018 yılı faaliyet raporu bu çalışmanın hazırlandığı aşamada henüz yayımlanmamış olduğundan, ancak gelecek yıl 2018 yılı faaliyetlerinin bütünlüklü değerlendirmesi yapılabilecektir. TİHEK Başkanı, Ağustos ayında basına verdiği bir demeçte "2017 sonunda 422 başvuru vardı. 2018 yılı ilk altı ayında Ayrımcılık Yasağıyla ilgili 280, İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi alanında 43, İşkenceye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması alanında 251 ve diğer alanlarda 39 olmak üzere toplam 613 başvuru yapıldı"¹¹ beyanında bulunmuş olması nedeniyle, 2018 yılı faaliyet raporunda, yüksek başvuru sayıları da göz önünde bulundurularak, başvurular hakkında yapılan işlemler değerlendirilecektir.

Kurumun ulaşılabilirliği standartlara uygun değildir. Kurum, 2018 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi TİHEK uzantılı aktif bir web sayfasına sahip değildir. Kurumun internet sitesi uzun süredir arama motorlarından 'http://tihekdemo1.baskentweb.net/' şeklinde görüntülenmektedir. Ayrıca arama motorlarında kurum ile ilgili arama yapıldığında ilk açılan sayfalardan arayan kişinin bilgisayarına zararlı programlar yüklenmektedir.

Düzenli aralıklarla takip ettiğimiz kurumun web sayfasında 29 Kasım 2018 tarihinde 2017 yılı faaliyet raporunun yayımlandığını tespit etmiş bulunmaktayız.¹² Rapor içeriğinde kurumun yapısı, görevleri ve organlarına dair bilgiler, kurumun 2017 yılına dair faaliyetleri ve geleceğe dair hedefleri yer almaktadır. Faaliyetler bölümünde Ulusal Önleme Mekanizması işlevi gereği 2017 yılında gerçekleştirdiği beş adet ziyaret mevcut olup, bu ziyaretler hakkında yalnızca birer paragraflık bilgi yer almıştır. Ziyaretlere dair ayrıca rapor yayımlanmadığından tarafımızca değerlendirme yapılamamıştır. Yine 2017 yılı faaliyet raporunda, kuruma ulusal önleme mekanizması görevi gereği 153 başvuru yapıldığı ifade edilmiş fakat bu başvuruların kaçınının değerlendirmeye alındığı, değerlendirme sonuçları ya da yapılan işlemlere dair net bilgiye yer verilmemiştir.

Kurum tarafından 06-07 Aralık 2018 tarihinde gerçekleşecek "İnsan Haklarını Yeniden Düşünmek" başlıklı uluslararası insan hakları sempozyumu düzenlenmesi planlanmıştır.¹³ İnsan Hakları savunucuları ya da Sivil toplum kuruluşlarının davet edildiğine dair bilgi mevcut olmasa da TİHV-İHD gibi ilgili sivil toplum kuruluşlarının davet edilmediğini bilmekteyiz. Sempozyumun alt başlıkları ve açıklamaları ise şu şekildedir:

- İnsan Haklarına Yönelik Yeni Yaklaşımlar (Mevcut anlayışın eleştirisi; insan, hak, etik değerler, eşitlik, özgürlük vb. temel kavramlar...),
- İnsan Haklarının "Görmedikleri/İhmal Edilenler" (Sığınmacılar, dezavantajlı gruplar, mülteciler, vatansızlar, terör mağduru siviller, ana-baba, komşu hakları vb.),

11 <http://t24.com.tr/haber/turkiye-insan-haklari-ve-esitlik-kurumu-her-ayrimciliga-bakmiyoruz,677998>

12 <http://www.tihek.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/TI%CC%87HEK-2017-FAALI%CC%87YET-RAPORU.pdf>

13 <http://sempozyum.tihek.gov.tr/>

- İnsan Hakları ve İnsani Güvenlik (Barış içinde yaşama hakkı, şiddete karşı korunma hakkı, adalet talep hakkı, çevre hakkı, insani müdahale hakkı vb...)
- İnsan Hakları, Güvenlik ve Terör (Özgürlük-güvenlik dengesi, Bir insan hakları ihlali olarak Terör vb ...)

Sempozyumun ana ve alt başlıklarından anlaşılan insan haklarının güvenlik sorunu bağlamında ele alınacağıdır. Bu çalışmanın hazırlandığı aşamada henüz gerçekleşmemiş olduğundan ancak 2019 yılı değerlendirme raporunda konu edilebilecektir.

Kurum'un 2018 yılı içindeki bir diğer faaliyeti ise "Alıkonulma Merkezi İdarecileri Eğitim ve Bilinçlendirme Eylem Planı" başlığında tasarladığı ulusal önleme mekanizması işlevine atıfla "İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi için Alıkonulma Merkezleri Yöneticilerinin Eğitimi ve Bilinçlendirilmesi" adlı eğitim çalışmalarınıdır. Eğitimin içeriği ve eğitimciler için çeşitli sağlık kurumlarından öneri talep etmiş ve eğitim çalışmalarının 2018 yılı sonunda hayata geçirileceğinin kararlaştırıldığı bildirilmiştir. Ne var ki İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi, belgelenmesi ve işkence görenlerin tedavi ve rehabilitasyonu alanında Türkiye'de 28 yıldır faaliyet gösteren TİHV ya da ilgili diğer sivil toplum kuruluşları bu eğitim çalışmasından haberdar edilmemişlerdir. Eğitimlerin Ankara'da üç gün süren 'Kötü Muamele İle Mücadele Eğitimi' olarak gerçekleştiği kurumun web sayfasından anlaşılmaktadır.¹⁴

Resmi Gazete'de, 20 Kasım 2018 tarihinde 352 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı olarak yayınlanarak yürürlüğe giren Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki 313 milyon Euro tutarındaki finansman anlaşmasının içeriğinde Hukukun üstünlüğü ve temel haklara dair eylem planı alt başlığında 'BM İşkenceyle Mücadele Sözleşmesi İhtiyari Protokolü kapsamında ulusal önleyici mekanizma işlevi de dahil Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi' tematik alanına öncelik verilmesi mevcuttur.¹⁵ Sözleşmede TİHEK ile ilgili faaliyet açıklamasında, "*Faaliyetin başlangıcında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tamamen işler duruma gelme yönünde olmalıdır ve Paris ilkeleri uyarınca hareket edecektir. Söz konusu analizde, ilgili uluslararası kurumlar ile sivil toplum kuruluşlarının değerlendirmelerinin yanı sıra Ülke Raporu esas alınacaktır.*" ifadeleri kullanılmıştır.

Sayıştay raporlarına göre, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun 2019 yılı bütçesi yüzde 61 oranında arttırılmış, 12.972.000 TL olarak belirlenmiştir. 2017 yılında kendisine tahsis edilen bütçenin yüzde 60'ını; 2018 yılında ise tahminen yüzde 70'ini harcayabilen kurumun hangi ihtiyaca cevaben bütçesinde yüzde 61 artışa gittiği belirsizdir.¹⁶

14 <http://www.tihk.gov.tr/kotu-muamele-ile-mucadele-egitim-programi-duzenlendi/index.html>

15 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/11/20181120-1.pdf>

16 http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/11291,2019mybkteklificetvellerpdf.pdf?0&_tag1=D8EEE19AD432DB9D48CC647916A050E3CB804DAF, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2017/%C3%96zel_B%C3%BCt%C3%A7eli_%C4%B0dareler-B/T%C3%9CRK%C4%B0YE%20%C4%B0NSAN%20HAKLARI%20VE%20E%C5%9E%C4%B0TL%C4%B0K%20KURUMU.pdf, <http://www.bumko.gov.tr/Eklenti/10961,6-c-2018-yili-diger-ozel-butce-ekonomikpdf.pdf?0>

Kurumun bilinirliği ile ilgili; 2018 yılı TBMM bütçe görüşmelerinde Adalet Bakanlığı plan ve bütçe komisyonunda söz alan CHP Milletvekili Mehmet Bekaroğlu “Bu Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gerçekten ne işe yarıyor? Zamanında buna benzer bir kurum vardı, bir işe yarıyordu, işe yarayacaktı, başkanlarını filan attınız. Ne işe yarıyor, ne işe yaptı, bu kurum ne işe yaptı? Bana bir tane cümle söyleyin ki “şu işe yaptı.” deyin sorularını sormuş fakat yanıt alamamıştır. Yine aynı komisyonda HDP Milletvekili Garo Paylan da “İnsan Hakları Kurumu var, tam arkanızda zaten “Cumhurbaşkanı atar.” diyor “Mali ve idari olarak bağımsız.” diyor ama İnsan Hakları Kurumunun bu kadar insan hakları ihlali olduğu bir dönemde biz sesini duymuyoruz. Düşünün kamuoyunda bilinirliğiniz, şimdi, sokağa çıkın, yüzde 1’i geçerse ben vazgeçeceğim bu işten. Sorun sokakta “İnsan Hakları Kurumu diye bir kurumu var devletin.” deyin eğer bilinirliği yüzde 1’i geçiyorsa ben vazgeçeceğim. Bu kadar hak ihlali var, on binlerce başvuru olması lazım, her gün çıkıp açıklama yapması lazım İnsan Hakları Kurumunun, bu konuda müdahil olması lazım, cumartesi anneleri yerlerde sürünürken müdahil olması lazım, havalimanı işçileri yerlerde sürüklenirken, kapıları kırılırken müdahil olması lazım; biz bu konuların hiçbirinde İnsan Hakları Kurumunu göremiyoruz”¹⁷ beyanlarında bulunmuşlardır.

Ulusal Önleme Mekanizması İşlevi Gereği Gerçekleştirilen Ziyaretlerin Raporlarına Yönelik Değerlendirme

Kurumun gerçekleştirdiği bürokratik ziyaretler, katıldığı konferans, sempozyum ve benzeri etkinliklerin duyurularının yapıldığı web sayfası ve sosyal medya hesaplarında yıl sonuna doğru, 2018 Eylül-Ekim aylarında yayımlanan 2018 yılı için beş adet ulusal önleme mekanizması raporu, iki adet ayrımcılık nedeniyle para cezası kararı ve din ve vicdan hürriyeti ile kötü muamele iddiasına yönelik karar yayımlanmıştır. Bu çalışmada ulusal önleme mekanizması üzerinden inceleme yapılmaya çalışıldığından yalnızca beş adet ulusal önleme mekanizması raporuna ilişkin değerlendirmeye yer verilecektir.

Kurumun web sayfasında yayınlanan beş adet rapor içeriğinden raporlama yönteminin; yasal dayanak ve görev emri, ziyaret heyeti, ziyaret yöntemi, ilgili uluslararası ve ulusal normlar, yapılan incelemeler ile değerlendirme ve tavsiyeler bölümleri hazırlamaktan ibaret olduğu görülmüştür. Ziyaretlerin tamamının haberli gerçekleştirildiği bilgisine yer verilmiştir. Bu halde Kurumun, alıkonulma yerlerinde günlük yaşam gerçekliğini ne şekilde öğreneceği kaygısı taşımadığı düşünölmektedir.

Kurum, raporu hazırlarken sadece kendi elindeki bilgileri sunmakla yetinmemeli, raporun sunulması öncesi tüm alternatif kaynakların dikkate alınması için yol gösterici olmalıdır. Ne yazık ki rapordardan anlaşılan alternatif kaynakların dikkate alınmadığı, yalnızca ziyaret edilen merkezlerden alınan bilgiler doğrultusunda raporlama yapıldığıdır.

17 https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2228

i. 2018 - 07 sayılı Ankara 75. Yıl Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti¹⁸

05 Nisan 2018 tarihinde gerçekleşen ziyaretin Mayıs 2018 tarihinde rapor edilmesi ve raporun da Eylül 2018 tarihinde yayımlanması dikkat çekicidir.

Ziyarete konu merkezin neye göre seçildiği bilgisine raporda yer verilmemiştir. Oysaki ziyaret edeceği merkezi seçme özgürlüğüne sahip olması gereken kurumun, ziyaret edeceği merkezi, sivil toplum kuruluşlarından ve medyadan edindiği bilgilerin yanı sıra kendisine doğrudan sağlanan bilgilerin tamamını analiz ederek seçmesi gerekirdi.

Rapordan anlaşılan ilgili merkeze ilk kez ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaretin bir gereksinim üzerine (ad-hoc) mi yoksa derinlemesine inceleme amacıyla (in-depht) mı yapıldığı bilinmemektedir. Devamında yeni bir ziyaret yapıp yapılmayacağı, ziyaretlerin bu merkez bakımından düzenli hale gelip gelmeyeceği, bütünlüklü bir ziyaretin parçası olup olmadığı belirtilmemiştir.

Ziyaret heyetinin farklı disiplinlerden oluşan bağımsız bir uzmanlar ekibi olması gerekmekte iken, TİHEK'in bu ziyaret bakımından ziyaret heyetini oluşturan 6 kişi; bir başkan yardımcısı, bir UÖM birim sorumlusu, iki uzman yardımcısı, bir sosyal hizmet uzmanı ve bir hekimden oluşmakta ise de huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi ziyaretinde ilgili diğer farklı disiplinlerden uzmanların yer almadığı dikkat çekmiştir.

294 kişinin kaldığı belirtilen merkezde yapılan ziyaretin aynı gün sona erdiği sonucuna varılmıştır. Oysaki işkenceyi Önleme Derneği'nin Ulusal Önleme Mekanizmalarının Kurulması ve Yetkilendirilmesi Kılavuzuna¹⁹ göre ziyaretin, merkezin ihtiyacına göre daha uzun sürmesi beklenirdi. Örneğin 300 kişilik bir merkeze yapılacak ziyaretin 4 gün sürmesi beklenir.

Ziyaret heyetinin merkezde bulunan bölümlerin tamamını incelediğine dair bilgi bulunmamaktadır. Öyle ki heyetin tam erişim güvencesi dahilinde tüm müstemilat ve kapalı bölmeler, personele ayrılmış bölmeler gibi her bölüme erişmesi ve incelemesi gerekirken yalnızca sakinlerin bulunduğu blok, huzurevi sakinlerinin bulunduğu stüdyo odalar, sağlık servisi, sosyal servis, fizyoterapi odası, çarşı katı ve diğer ortak alanlar incelenmiştir.

Raporda, ziyaret süresinde ziyaret merkezi sakinleri ile görüşmeler yapıldığına yer verilmiştir. Fakat bu görüşmelerin, nerede yapıldığı, heyetin seçtiği kişilerle yapıp yapılmadığı, kaç kişi ile görüşüldüğü, görüşmelerde mahremiyetin sağlanıp sağlanmadığı, görüşülen kişiye ziyaretin ve görüşmenin amacı, elde edilen bilgilerin nasıl kullanılacağı, süreçte ortaya çıkabilecek olası sonuçlar, gizlilik ilkesinde varsa sınırlılıklar konularında detaylı bilgilendirme yapıp yapılmadığı bilgileri raporda mevcut değildir.

18 <http://www.tihék.gov.tr/wp-content/uploads/2018/09/2018-07.pdf>

19 http://www.tihv.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/uom_apt.pdf

Raporun genelinde merkez idaresinden alınan bilgilere yer verildiği, sakinler ile yapılan görüşmelere ise çok sınırlı olarak yer verildiği görülmektedir.

Raporun sonuç kısmında öncelikle merkez idaresine bir tavsiye ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na üç adet tavsiyeye yer verilmiştir. Bu tavsiyelerin, işkence ve kötü muamele bulgusuna rastlanılmadığı tespiti nedeniyle bunlarla ilgili olmadığı, yalnızca merkez sakinlerinin hayat standartlarının artırılması konularına dair olduğu görülmektedir. Tavsiyelerin sonuçlarının takip edilme yöntemine de raporda yer verilmemiştir.

ii. 2018 – 08 sayılı Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti²⁰

Ziyaret tarihi olarak 18.05.2018 bilgisi verilen ziyaretin raporu Temmuz 2018 tarihli olup, web sayfasında yayımlanma tarihi Eylül 2018dir.

Ziyarete konu merkezin neye göre seçildiği bilgisine bu ziyaret raporunda da yer verilmemiştir.

Ziyaretin bir gereksinim üzerine (ad-hoc) mi yoksa derinlemesine inceleme amacıyla (in-depht) mı yapıldığı bilinmemektedir. Devamında yeni bir ziyaret yapıp yapılmayacağı, ziyaretlerin bu merkez bakımından düzenli hale gelip gelmeyeceği, bütünlüklü bir ziyaretin parçası olup olmadığının belirtilmediği raporda, ziyaret heyetinde Kurum İkinci Başkanı, üç Kurul Üyesi, UÖM Birim Sorumlusu, görevli hâkim, geçici görevli yurt müdürü, iki insan hakları ve eşitlik uzman yardımcısı, sosyal hizmet uzmanı ve geçici görevli Anasınıfı öğretmeni yer aldığı belirtilmiştir. Ziyaret heyetinde, ilgili farklı disiplinlerden uzmanların yer almadığı görülmektedir. Ziyaret heyeti, merkezin idaresi ile görüşmüş ve raporda aktarılanların daha çok idareden alınan bilgilerden ibaret olduğu görülmüştür.

Merkezde kaç çocukla görüşüldüğü, görüşmenin heyetin seçtiği çocuklarla yapıp yapılmadığı, çocuklarla görüşüldüğü esnada merkez idaresinin kendilerine eşlik edip etmediği, görüşmelerde çocuklarla güven ilişkisinin kurulması bakımından mahremiyetin sağlanıp sağlanmadığı, görüşülen çocuğa ziyaretin ve görüşmenin amacı, elde edilen bilgilerin nasıl kullanılacağı, süreçte ortaya çıkabilecek olası sonuçlar, gizlilik ilkesinde varsa sınırlılıklar konularında detaylı bilgilendirme yapıp yapılmadığı, çocuklarla nerede görüşüldüğü, görüşmeyi kimlerin yaptığı, merkezde tüm bölümlerin gezilip gezilmediği, sitede bulunan evlerin müstemilat, personel odası, kapalı bölümlerinin mevcut olup olmadığı, buralarda inceleme yapıp yapılmadığı bilgisi mevcut değildir.

Raporun son bölümünde ziyaret edilen merkezle ilgili olumlu değerlendirmeler yapılmış ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na çeşitli tavsiyeler sunulmuştur. Bunların merkezdeki personel sayısının artırılması, çocuklara fatura ödeme gibi bazı sorumluluklar yüklenerek gündelik hayata aktif katılımlarının artırılması,

20 <http://www.tihек.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Saray-%C3%87ocuk-Evleri-Sitesi-M%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC-Raporu-.pdf>

çocukların birey olma çabalarının teşvik edilmesi, merkezdeki faaliyet ve projelerin sürekliliğinin sağlanması, koruma altındaki çocuklara ilişkin olarak farkındalığın oluşturulması için kapsamlı politikaların geliştirilmesi yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Ziyaret heyetinin işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amaçlı ziyaret değil, adeta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı müfettişi gibi hareket ettiği düşünülmüştür. Anılan ziyaret Ulusal Önleme Mekanizması ziyareti olmaktan uzaktır.

iii. 2018 – 09 sayılı SBÜ Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği Ziyareti²¹

Rapordan edinilen bilgiye göre ziyaret 04.05.2018 tarihinde gerçekleşmiş haberli bir ziyaret olup, rapor tarihi Temmuz 2018 dir. Fakat web sayfasında yayımlanma tarihi Eylül-Ekim 2018 dönemidir.

Raporda tablolar ve merkeze dair fotoğraflara oldukça yer verilmiştir.

Ziyarete konu merkezin neye göre seçildiği, ziyaretin bir gereksinim üzerine (ad-hoc) mi yoksa derinlemesine inceleme amacıyla (in-depht) mı yapıldığı devamında yeni bir ziyaret yapılıp yapılmayacağı, ziyaretlerin bu merkez bakımından düzenli hale gelip gelmeyeceği, bütünlüklü bir ziyaretin parçası olup olmadığına dair bilgi mevcut değildir.

Ziyaret heyetinde TİHEK UÖM Birim Sorumlusu hâkim, üç uzman yardımcısı ve kurumun talebi üzerine Konya Valiliği tarafından görevlendirilen Psikiyatri Uzmanı yer almıştır. Valilik tarafından görevlendirilen bir kamu personelinin heyette yer alması, heyetin, ‘ihlalcinin aynı zamanda koruyucu olması çelişkisi’ üzerinde düşünmediklerini göstermektedir.

Ziyaret heyeti raporda merkezdeki tüm bölmeleri inceleyip incelemediğini belirtmemiştir. İncelenen yerler; kadın ve erkek servislerinde bulunan hasta odaları, ortak oturma alanı, hasta ve personele ait banyo ve tuvaletler, hastane bahçesi, sera, kapalı spor salonu, hobi bahçesi ve ergoterapi odaları, hemşire ve hekim odaları ve EKT odası olarak belirtilmiştir.

Raporda, ‘Görüşülen kişiler kurul tarafından mı belirlenmiştir? Kimsenin göremeyeceği ve duyamayacağı bir ortamda mı görüşme yapılmıştır? Kişilerin kendi güvenliklerinden endişe etmemeleri ve ziyaret ekibine güven duygusu içinde bilgi vermeleri sağlanmış mıdır?’ Sorularının cevabını bulmak mümkün değildir. Ancak tüm merkezin incelenmesi esnasında idarenin heyete eşlik ettiği bilgisinden yola çıkarak kişilerle yapılan görüşmelerde idarenin görüşmede bulunduğunu kabul etmek gerekir. Raporda geçen “*Oda ziyareti esnasında bir hastanın kolunun sargılı olduğu fark edilmiş, sargının sebebi kendisine sorulmuş ve hasta, yaralanmanın Kliniğe gelmeden önce meydana geldiğini belirtmiştir. Bu durum, başka bir hasta tarafından da teyit edilmiştir.*” cümlesinden de kişilerle görüşmenin oda ziyaretleri sırasında ve merkez idaresi eşliğinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

21 <http://www.tihkek.gov.tr/wp-content/uploads/2018/09/2018-09.pdf>

Diğer raporlarda olduğu gibi bu raporda da genel olarak tutulanların memnuniyet ifade ettikleri, “Ziyaret sırasında hastaların genel olarak hallerinden memnun olduğu gözlemlenmiştir.” gibi cümlelerle belirtilmiştir.

224 kişinin kaldığı merkezde yapılan inceleme aynı gün sona ermiş, bir sonraki ziyaret ya da düzenli ziyaret edileceğine dair bilgi mevcut değildir. Rapor, Hastaneye, Millî Eğitim Bakanlığına ve Sağlık Bakanlığına yönelik; merkezin fiziksel koşullarının geliştirilmesi, tutulanların günlük ihtiyaçlarının gideriminin iyileştirilmesi, eğitimin devamlılığı için gerekli önlemlerin alınması, toplum temelli ruh sağlığı hizmetlerinin artırılması, personel sayısının artırılması, personelin eğitiminin önemsenmesi gibi tavsiyelerde bulunulmuştur, tüm bunların takibinin nasıl yapılacağı konusunda bilgi mevcut değildir.

iv. 2018 - 10 sayılı Konya Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti²²

03.05.2018 tarihinde gerçekleşen ziyarete ait rapor tarihi Temmuz 2018 olup web sayfasında yayım tarihi Eylül-Ekim 2018’dir.

Konya İl Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı Asayiş, Kaçakçılık ve Organize Suçlar, Çocuk ve Terörle Mücadele Şube Müdürlükleri nezarethaneleri incelenmiş, ziyaretin haberli olduğu bilgisi verilmiştir.

Ziyaretin bir gereksinim üzerine mi yoksa derinlemesine inceleme ziyareti olup olmadığına dair ve ziyaret heyetinin neden bu merkezi seçtiğinde dair bilgi mevcut değildir. Ziyaret merkezinin basına yansıdığı kadarıyla, işkence ve diğer kötü muamele iddialarının yoğunlaştığı bir tutulma merkezi olması nedeniyle burada yapılacak incelemenin daha derinlikli yapılması, tekrarlanması ve bütünlüklü bir ziyaret planı oluşturulması gerekirdi.

Ziyaret heyeti bir hâkim, üç uzman yardımcısı olmak üzere dört kişiden oluşmaktadır. İlgili farklı disiplinlerden uzmanlar bu ziyarette de bulunmamıştır.

Merkezin şube binalarının şehrin farklı yerlerinde bulunduğu, farklı kurumlardan dönüştürüldükleri, binaların fotoğraflarından eski yapılar oldukları anlaşılmış fakat şubelerde incelemenin hangi bölmelerde yapıldığına dair bilgi verilmemiştir. Raporunda “**Bodrum katta yer alan nezarethanelerin kilitli kapıları ve içlerinde ayrıca parmaklıklar ile çevrilmiş alan bulunmaktadır.**” ifadesi yer almakta olduğundan kapalı bölmeler, müştemilat ve benzeri odalarda inceleme yapılmadığının kabulü gerekmiştir.

Tutulanlar ile ziyaret esnasında görüşüldüğü ve yine diğer ziyaretlerde olduğu gibi, kişilerle görüşmenin nerede yapıldığı, kimsenin göremeyeceği ve duyamayacağı bir şekilde yapılıp yapılmadığı, kişiye görüşmenin amacı ve sonuçlarının anlatılıp anlatılmadığı, kişilerin güven içinde heyete bilgi vermelerinin sağlanıp sağlanmadığı hususlarında bilgi mevcut değildir. Sadece bu sebeple dahi ziyaret, ulusal önleme mekanizması ziyareti olmaktan uzaktır.

22 <http://www.tihck.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/2018-10.pdf>

Heyetin, şubelerde Avukat görüşme odası olarak kullanılan odanın ses geçirebilir özellikte olduğu gözlemlenmesine rağmen buna dair bir tavsiyede bulunmayışları da dikkat çekicidir. İşkence gören ile ilk temas eden kişinin Avukat olduğu düşünüldüğünde özellikle Avukat görüşmesinde mahremiyetin korunması için gerekli tavsiyelerin verilmesi beklenirdi.

Tavsiyeler bölümünde Emniyet Genel Müdürlüğüne ve Konya İl Emniyet Müdürlüğüne yönelik aydınlatma-havalandırmaya, engellilerin fiziksel ihtiyacının karşılanmasına yönelik ve kamera sistemlerinin onarılmasına ilişkin tavsiyelerde bulunulmuş, tavsiyelerin takibine ilişkin bilgi verilmemiştir.

v. 2018 - 12 sayılı İzmir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti²³

Ziyaret, 24.05.2018 tarihinde haberli olarak gerçekleştirilmiş, raporu Eylül 2018 tarihinde hazırlanmış fakat web sitesinde Kasım 2018 tarihinde yayımlanmıştır. Ziyaret heyeti, TİHEK İkinci Başkanı ve TİHEK Kurul üyesi, Başkan Yardımcısı, bir Hâkim ile üç uzman yardımcısından oluşmaktadır. 12-18 yaş arası çocuklarla 19- 22 yaş arası gençlerin merkezde tutulanlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ziyaret heyetinde ilgili farklı disiplin alanlarından uzmanların bulunması gerekirdi.

360 hükümlü ve tutuklu kapasitesine sahip olan merkezde yapılan ziyaret bir gün sürmüştür. Tutulan kişi sayısı nedeniyle ziyaret süresinin yeterli olmadığının kabulü gerekmektedir.

Ziyaret için neden bu merkezin seçildiği ve ziyaretin bir gereksinim üzerine mi yoksa derinlemesine inceleme yapmak üzere mi tasarlandığı bilgisi mevcut değildir. Ziyaret sırasında merkezde incelenen bölümler; havalandırma alanı, kantin, atölye ve derslik gibi aktivite alanları, revir, psiko-sosyal servis, açık ve kapalı görüş alanları ile diğer ortak alanlardır. Kapalı bölmeler, müstemilat ve benzeri yerlerin incelendiğine dair bilgi bulunmamaktadır.

Raporda atölyelerde ve koşullarda bulunan özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla görüşme yapılarak şikâyet ve taleplerinin dinlendiği ifade edilmiş olmasına rağmen, çocuklarla nerede görüşüldüğü, görüşme esnasında mahremiyetin sağlanıp sağlanmadığı, kişilere görüşme amacı ve sonuçları konusunda aydınlatılmış bilgi verilip verilmediği ifade edilmemiştir.

Merkezin fiziki koşulları ve uygulamaları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş, bu bilgilerin genel olarak merkez idaresinden alınan bilgiler olduğu, fakat kişilerle yapılan ve standartlara uygun olup olmadığı hakkında bilgi bulunmayan görüşmelerde bunların çoğunun teyit edildiği bilgisine yer verilmiştir.

Merkezde tutulanlar hakkında son 1 yıl içerisinde 386 olay ile ilgili adli soruşturma başlatıldığı belirtilmiştir. Kavga nedeniyle 962 çocuk, kendine zarar verme davranışı nedeniyle 4 çocuk, kurum malına zarar verme nedeniyle 124 çocuk,

23 <http://www.tihkek.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/2018-12.pdf>

kamu görevlilerine hakaret - karşı gelme - görevi yapmasına engel olma nedeniyle ise 161 çocuk hakkında işlem yapıldığı belirtilmiştir. Kolluk kuvvetlerinin pek çok olayda, kendilerine 'direnç göstermek' veya 'hakaret etmek' gerekçesiyle işkence, kötü muamele ve diğer kamu görevlisi şiddetine karşı şikâyetçi olanlara 'karşı dava' açtığı gerçeği pek çok uluslararası belge ve raporlarda dile getirilmiş olmasına rağmen, merkez idaresince, son 5 yıl içerisinde işkence ve kötü muamele iddiasıyla şikâyetinde bulunan olmadığı bilgisi ile kamu görevlisine hakaret-görevin yapılmasına engel olma suçlamasıyla 161 çocuk hakkında işlem yapılmış olduğu bilgisinin tartışılmamış olduğu görülmüştür.

Merkez idaresi tarafından, sıcak su ihtiyacının, standartlara uygun olduğunun bildirilmesine karşın, kişilerle yapılan ve standartlara uyduğu konusunda bilgi olmayan görüşmelerde bazı koşullara bir buçuk aydır sıcak su verilmediği ve bu nedenle soğuk algınlığı yaşadıklarını dile getirdikleri ifade edilmiş ise de tavsiyeler bölümünde bu soruna dair yalnızca *"Sıcak su imkânından eşit bir biçimde yararlanılması konusunda hassasiyet gösterilmesi gerektiği değerlendirilmektedir."* demekle önemsizleştirildiği görülmüştür.

Rapor sonunda Adalet Bakanlığına ve merkeze yönelik tavsiyelerde bulunulmuş, tavsiyelerin takibi konusunda bilgi verilmemiş, devamında yeni bir ziyaret yapılması ya da bir ziyaret sisteminin parçası olması hakkında bilgi verilmediği görülmüştür.

3. SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte yürütme erki, kurumlar üzerinde daha baskın bir rol üstlenmiştir. Tüm kamu işleyişi açısından gerçekleşen bu durum TİHEK'in yapısı ve işleyişine de yansımıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kapsamında yapılan değişiklikler ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, bağımsızlık sorunlarını çözmemiş aksine yürütme erkine daha bağımlı bir hale gelmiştir. Üyelerinin tümünün Cumhurbaşkanı tarafından atanması ve başkanı ile ikinci başkanının Cumhurbaşkanınca belirlenmesi ile kurumun Adalet Bakanlığı ile ilişkilendirilmesi, Paris İlkeleri ve Protokol'de belirlenen bağımsızlık şartını ortadan kaldırmıştır. Kurul üyelerinin insan hakları alanında deneyim sahibi olması şartının 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kaldırılması kurumun yetkinliğini tümüyle zedelediğini söyleyebiliriz.

Kurumun yayımlandığı ziyaret raporlarından ise ziyaretlerin, asgari standartlara sahip olmadığını ortaya çıkarmıştır. Kurumun ziyaret edeceği ve ziyaret raporlarını yayınlacağı merkezleri özgürce seçme yetkisi bulunmasına rağmen, raporu yayınlanan ziyaretlerin 2018 yılında işkence ve diğer kötü muamele iddialarının yoğunlaştığı merkezlere yapılmaması, kurumun, varlık sebebinin gerekliliklerini, yalnızca şekli olarak yerine getirmek amacıyla hareket ettiği izlenimi yaratmıştır.

Sonuç olarak işkence başta olmak üzere çok sayıda insan hakkı ihlalinin yaşandığı Türkiye'de, ulusal önleme mekanizması görevini üstlenmesi öngörülen TİHEK'in gerek

yapısı gerekse de faaliyetleri itibariyle, söz konusu sorunları çözmekten uzak olduğu açıktır.

Yıllardır yürütölen ulusal önleme mekanizması tartışmalarında, içinde bulunulan dönemde son halini alan TİHEK'i düşündüğümüzde karşımıza çıkan manzara, bir ideali söndürmenin en tipik yöntemlerinden biri; bu ideali kimliksizleştirmek, taraflarını karıştırmak, içeriğini belirsizleştirmek, içeriğini boşaltmak ve talep edilemez hale getirmektir.

Bu itibarla, TİHEK'in Paris İlkeleri ve Protokol hükümleri gereğince yasal düzenlemesi dahil bütünüyle yeniden değerlendirmeye alınması ve kurumla ilgili sorunların çözümlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde mevcut yapısı ve işleyişi açısından TİHEK, ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmekten ve dahası insan hakları kurumu olma iddiasından uzak kalmaya devam edecektir.

TİHV olarak bağımsız, etkin, gerçekçi, bir ulusal önleme mekanizması kuruluncaya kadar İhtiyari Protokolün uygulanmasının izlenmesi bağlamında yıllık değerlendirmelerimize devam edeceğiz.

EK-1:

ANAYASADA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE UYUM SAĞLANMASI AMACIYLA BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

Karar Sayısı : KHK/703

MADDE 149- 6/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye insan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun;

a) 8 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(1) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkili Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuştur. Cumhurbaşkanı bu teşkilatın yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü hallerde bakan vasıtasıyla kullanabilir.”

b) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (k) bendinde yer alan “, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına ve Başbakanlığa” ibaresi “ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına” şeklinde değiştirilmiştir.

c) 10 uncu maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulunca” ibaresi “Cumhurbaşkanınca”, “Başbakanlığa” ibaresi “Cumhurbaşkanlığına” şeklinde değiştirilmiş, dördüncü fıkrasının (a) ve (d) bentleri, beşinci fıkrası ve altıncı fıkrasının birinci ve ikinci cümleleri, yedinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış, sekizinci ve on üçüncü fıkralarında yer alan “Başbakan” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde değiştirilmiştir.

“(2) Kurul; biri Başkan, biri ikinci Başkan olmak üzere Cumhurbaşkanı tarafından atanan on bir üyeden oluşur.”

ç) 14 üncü maddesinin beşinci fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” şeklinde, altıncı fıkrasında yer alan “Bakanlar Kurulu kararıyla” ibaresi “Cumhurbaşkanınca” şeklinde değiştirilmiştir.

d) 15 inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “Devlet Personel Başkanı, Başbakanlık genel müdürleri ve Başbakanlık genel müdür yardımcıları” ibaresi “Gelir idaresi Başkanı, bakanlık genel müdürleri ve bakanlık genel müdür yardımcıları” şeklinde değiştirilmiştir.

e) Geçici 1 inci maddesinin onbirinci fıkrasında yer alan “Başbakanlık” ibaresi “Cumhurbaşkanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

Tablo 1. TİHEK Kanunu ve 703 sayılı KHK ile kanunda yapılan değişiklikleri karşılaştırma

TİHEK KANUNU	703 SAYILI KHK ile yapılan değişiklik
<p>Madde 8/1- Bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz, Başbakanlıkla ilişkili Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuştur.</p>	<p>Madde 149/a- “(1) Bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz, Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakan ile ilişkili Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuştur. Cumhurbaşkanı bu teşkilatın yönetimi ile ilgili yetkilerini gerekli gördüğü hallerde bakan vasıtasıyla kullanabilir.”</p>
<p>Madde 10/2 - Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere on bir üyeden oluşur. Kurulun sekiz üyesi Bakanlar Kurulu, üç üyesi Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Bakanlar Kurulunca seçilecek bir üye Yükseköğretim Kurulu tarafından insan hakları alanında çalışmalar yapan öğretim üyelerinden önerilecek iki aday arasından; yedi üye ise dördüncü fıkrada aranan şartları taşımak kaydıyla, insan hakları alanında çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel ve yazılı basın mensupları ve alan uzmanlarının göstereceği adaylar veya üyelik başvurusu yapanlar arasından belirlenir.</p>	<p>Madde 149/c “ (2) Kurul; biri Başkan, biri ikinci Başkan olmak üzere Cumhurbaşkanı tarafından atanan on bir üyeden oluşur.”</p>
<p>Madde 10/4- Kurula üye olabilmek için aşağıdaki şartlar aranır: a) Kurumun görev alanındaki konularda bilgi ve deneyim sahibi olmak, d) Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak.</p>	<p>Madde 149/c ile kaldırılmıştır.</p>
<p>Madde 10/5- Üye seçimlerinde, Kurumun görev alanına giren konularda bilgi ve deneyimi bulunanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.</p>	<p>Madde 149/c ile kaldırılmıştır.</p>
<p>Madde 10/6- Üyelerin görev süresi dört yıldır. Arka arkaya iki dönem görev yapan üyeler bir dönem geçmeden tekrar seçilemez.</p>	<p>Madde 149/c ile kaldırılmıştır.</p>
<p>Madde 10/7- Başkan ve İkinci Başkan, Kurul tarafından Kurul üyeleri arasından seçilir.</p>	<p>Madde 149/c ile kaldırılmıştır.</p>

TİHV GENEL MERKEZİ

Mithatpaşa Caddesi No: 49/11 6. Kat 06420 Kızılay/ANKARA

Tel/Faks: (312) 310 66 36 • +90(312) 310 64 63

E-posta: tihv@tihv.org.tr

TİHV DİYARBAKIR TEMSİLCİLİĞİ

Lise Caddesi Eyyüp Eser Apartmanı No: 8/12 6.Kat Yenişehir/DİYARBAKIR

Tel/Faks: (412) 228 26 61 • 228 24 76

E-posta: diyarbakir@tihv.org.tr

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

Bozkurt Mah. Türkbeyi Sokak Ferah Ap. No: 113/6 Kurtuluş-Şişli/İSTANBUL

Tel: (212) 249 30 92 • 293 43 33

E-posta: istanbul@tihv.org.tr

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1471 Sk. No.1 Kenet 1 Sitesi D.1-2 Alsancak/İZMİR

Tel/Faks: (232) 463 46 46 • 463 91 47

E-posta: izmir@tihv.org.tr

TİHV CİZRE REFERANS MERKEZİ

Dicle Mahallesi, Nurullah Caddesi No 63 / 1 Cizre/ŞIRNAK

Tel/Faks: (486) 616 86 07 • 616 86 10

E-posta: cizre@tihv.org.tr

TİHV VAN REFERANS MERKEZİ

Şerefiye Mahallesi, Santral 6. Sokak Haydaroğlu İş Merkezi

B – Blok No:13 İpekyolu/VAN

Tel/Faks: (432) 215 12 61 • 214 11 37

E-posta: van@tihv.org.tr